

Vestlandskjeler, velstand og makt.

Tre studier av Vestlandskjelenes plass og betydning i lokalsamfunnet i eldre jernalder i Vest-Norge.

ÅSA DAHLIN HAUKEN

Hauken, Å. Dahlin 1997: **Westland cauldrons, wealth and power. Three studies on the rôle and significance of Westland Cauldrons in the Early Iron Age local community in Western Norway.** *Ams-Varia 31*, 37-52. Stavanger. ISSN 0332-6306, ISBN 82-7760-030-5, UDK 903.23(481.5)"6383".

All Roman Iron Age and Migration Period graves in three West Norwegian districts were analysed and compared from a quantitative and qualitative aspect. Cauldron graves in general belong to an upper stratum of graves, not always quantitatively, but qualitatively. Rich graves are also associated with the best farms in each district. Graves with Westland cauldrons are never found on small, poor farms. The rich graves are not evenly distributed through time, and are not found exclusively on the same farm through the period studied. The changes in both time and space are seen as result of an internal competition for power in an unstable society. Rich graves are interpreted as a part of a strategy to preserve or enhance social positions.

Åsa Dahlin Hauken, Arkeologisk Museum i Stavanger, Box 487, N-4001 STAVANGER, NORWAY. Telephone: (+47) 51846000. Fax: (+47) 51846199.

Denne artikkelen er en bearbeidet og forkortet versjon av en del av et kapittel i min magistergradsavhandling om vestlandskjelene (Hauken 1984: 122 ff). I kapitlet ble vestlandskjelene analyserte dels som gruppe og sammenlignet med en kontrollgruppe, dels ble de forsøkt satt inn i et lokalt funnmiljø. Det er den siste delen, lokalstudiene, som her presenteres. Opprinnelig omfattet lokalstudiene også Etne prestegjeld, men det er utelatt i denne versjonen. Alt grunnlagsmateriale er hentet fra Per Fetts Førhistoriske Minne (Fett 1950 a,b, 1954, 1961). Det er ikke tatt hensyn til registreringer og funn tilkommet etter 1980, med noen unntak; disse er utgravningene på Valderøy 1986-87 (Randers & Höglin 1988) og på Giske 1992-93 (Larsen 1994), begge i Giske k., Møre og Romsdal samt på Hjelle 1994 i Stryn k., Sogn og Fjordane (Gundersen 1995). Undersøkelsesområdene ble valgt ut fra noen få kriterier:

- 1) i området skulle det være et eller flere funn med kjeler,
- 2) bygdene skulle være jevnt geografisk fordelt, og det viktigste:
- 3) grunnlagsmaterialet skulle være lett tilgjengelig. Bygdene representerer ytre, midtre og indre fjordstrøk og er således også representative rent topografisk.

Artikkelen tilegnes Per Fetts minne. Uten hans store livsgjerning hadde dette arbeid knapt vært mulig.

De såkalte vestlandskjelene er den numerært største gruppen av det arkeologene benevner romersk import i Norge. Vestlandskjelen er et kar av bronse, omtrent 30 cm i munningsdiameter og 15-18 cm høyt. Det mest karakteristiske trekket er en rund bunn, en skarp knekk i overgangen bunn/side, og karsider som skråner innover mot munningen. Bunndiameteren er større enn munningsdiameteren. Kjelenes finnes i flere typer; hovedgruppene består av de «tidlige» som har pånaglede jernhemper som ører (type 1, fig. 1) og de «ekte» som har trekantede ører som går i et med den utoverbrettede randen (type 2, fig. 2). For videre underinndeling henvises til Hauken (1984). I alt er det funnet 113 kjeler spredt i landet, med en markert konsentrasjon på Vestlandet, derav navnet (se Appendix I, Funnkatalog i Hauken 1984). Majoriteten av kjelenes stammer fra graver, og de fleste har vært brukt som beholdere for den døde brente bein. De første vestlandskjelene i Norge er datert til siste fase av yngre romertid (C3, 325/30-400 e.Kr.), de siste er datert til ca. 550 e.Kr., d.v.s. slutten av folkevandringstid.

Sammen med annen import er vestlandskjelene blitt oppfattet som et uttrykk for velstand, rikdom og høy status, en oppfatning som i første hånd bygget på det faktum at kjelenes kom langveis fra, og dermed ikke kunne eies av hvem som helst. For å kunne skaffe seg en vest-

Fig. 1. Tidlig vestlandskjele. S2988, Svebastad av Høyland, Sandnes k. Foto: T. Tveit.

Fig. 1. Early Westland Cauldron. S2988, Svebastad of Høyland, Sandnes k. Photo: T. Tveit.

Fig. 2. Egentlig vestlandskjele med trekantede ører. S7990a, Midt-Salte, Klepp k.. Foto: T. Tveit.

Fig. 2. Westland Cauldron proper, with triangular ears. S7990a, Midt-Salte, Klepp k. Photo: T. Tveit.

landskjele måtte man ha et overskudd; kjelene ble følgelig knyttet til samfunnets øverste lag.

Hypotesen som ble testet kan formuleres slik: vestlandskjelene er et uttrykk for velstand, rikdom og høy status. Derfor bør graver med vestlandskjeler skille seg fra andre graver, ikke bare gjennom kjelen, men også gjennom et større og rikere gravinventar. Det bør altså være en kvantitativ såvel som en kvalitativ forskjell i kjelegravenees favør. De gårder hvor man har funnet vestlandskjeler bør høre til de største i bygden, det vil si at man kunne akkumulere et tilstrekkelig stort overskudd for å kunne skaffe seg disse kjelene.

Den kvantitative analysen innebærer at antallet artefakttyper (AAT, se Hedeager 1978) for hvert funn noteres og at medianverdien beregnes. For å kunne veie funnene kvalitativt undersøkte jeg i første rekke tilstedeværelse av gull i funnet, i annen rekke om funnet inneholder importgjenstander (f.eks. glass). Disse artefaktkategoriene kalles kvalitetsindikatorer.

Lokalundersøkelsene innebærer først en vurdering av kjelegravene forhold til de andre gravene i området. Er kjelegravene rikere enn de andre gravene i lokalmiljøet?

Dernest vurderte jeg gårdens stilling i bygden. Var gårdene hvor vestlandskjeler er funnet de største, mest betydningsfulle og mest velstående i bygden?

Som en videreutvikling undersøkte jeg også hvordan kjelene fordeler seg tidsmessig; er det jevn fordeling i tid gjennom de ca 200 årene undersøkelsen tar for seg? Finnes vestlandskjelene alltid på de største gårdene?

Den siste undersøkelsen leder inn på et kjernesporsmål: Hva betyr forekomst/ikke forekomst av rike graver? Er

rike graver kun et produkt av velstand, og ikke forekomst bare et tegn på fattigdom og dårlige tider, slik det har vært vanlig å tolke det?

Undersøkellesområder og metode.

Lokalundersøkelsene omfattet følgende områder: Sunnmørsøyene Vigra, Valderøy, Godøy og Giske, Møre og Romsdal fylke, samt Stryn prestegjeld og Vik sogn i Sogn og Fjordane fylke (fig. 3, 6, 9).

Undersøkelsen omfattet alle gravfunn fra eldre jernalder fra hver gård i områdene. AAT ble bestemt og medianverdien for det totale antallet funn beregnet og sammenlignet med kjelegravene AAT (se Appendix, funnlistene).

For å få en oppfatning om gårdenes innbyrdes rangering, har jeg plukket ut fem faktorer som relevante. Det er antallet gravfunn fra eldre jernalder respektive yngre jernalder, antall ikke utgravde gravmonumenter (potensialet) og antall utjevnede eller udaterte graver/gravmonumenter. Disse faktorene kan sies å utgjøre den kvantitative delen, mens den kvalitative delen består i en sammenligning av gårdenes landskyld, som den finnes angitt i Skattematrikkelen fra 1647.

Dette forutsetter at gårdenes innbyrdes økonomiske bærekraft ikke er radikalt forandret, liksom at gårdsgrensene ikke er vesentlig forandret fra forhistorisk tid frem til 1647. Imidlertid blir de absolutte tallene ikke tillagt stor betydning. Det som er av interesse er gårdenes innbyrdes forhold. Landskylden blir i denne sammenheng først og fremst brukt som en tendenskontroll.

Sunnmørsøyene

Undersøkellesområdet består av øyene Vigra, Valderøy, Giske og Godøy (se fig. 3; Fett 1950 a, b). Øyene utgjør nå Giske kommune; etter den geistlige inndelingen er Vigra et eget sogn i Haram prestegjeld, mens de øvrige øyene utgjør Giske sogn i Borgund prestegjeld.

Øyene ligger strategisk plassert i hovedleia og man kan således kontrollere sjøfarten herfra. Øyene karakteriseres av lave, flate terrasser, godt egnet for jordbruk, som ligger som en brem rundt et bratt fjellparti. Det er kun Giske som mangler fjell. Øyen er temmelig flat, høyeste punkt ligger på ca. 25 m o.h. Terrassene på de andre øyene går i dag opp til ca 60 m o.h., men størsteparten av bosetningen ligger under 40 m o.h. De høyeste toppene er Molnesfjellet (123 m o.h.) på Vigra, Signalhaugen (231 m o.h) på Valderøy og Storehornet (497 m o.h) på Godøy.

Jordbruk og fiske har i historisk tid vært de viktigste leveveiene på øyene. Vi har dessuten bevis for at man i forhistorisk tid (også i eldre jernalder) har drevet jakt på havpattedyr og sjøfugl, og sikkert også dun- og eggssanking (Skjonghelleren, se Hagen 1977: 267)

Øyene ligger værhardt til, særlig vinterstormene ligger hardt på. Bosetningen ligger derfor så godt som alltid i ly for de hyppigste vindretningene.

Øyene har tilsammen 19 matrikelgårder. Åtte av disse har funn fra eldre jernalder. Alle nåværende gårder på Giske regnes som en enhet, og under samlingsnavnet Valderøy finner vi tre moderne gårder; Valderhaug, Valderhaugstranda og Jangarden. Alle disse gårder ble utskilte som selvstendige enheter først i historisk tid.

29 gravfunn kan dateres til eldre jernalder. Det er bevart fem vestlandskjeler fra Sunnmørsøyene; to fra samme grav fra Valderøy (Jangarden, B10790 II c, d), en fra Godøy (B11546 f) og to fra Blindheim (B2891 og B5669). Alle kjelene er av type 2.

Hvordan plasserer seg da kjelegravene i det lokale funnmiljøet? Fig. 4 viser at gravene med vestlandskjeler ligger på og over medianverdien 3 AAT. De ligger altså generelt sett godt an kvantitativt. Kvalitativt skiller de seg klart fra de andre gravene. Alle kjelegraver inneholder gull og importgjenstander i tillegg til kjelen. Svakest stilling har B5669 fra Blindheim, med 1,75 g gull og dråper av smeltet glass, men det er ikke uten betydning at graven er en sekundærgrav i Blimshaugen, som inneholdt noen av de rikeste gravene i distriktet. B2891 fra Blindheim inneholder 18,877 g gull, et glassbeger og et perlerandfat. Graven fra Jangarden inneholder to kjeler og ca 157 g gull, dessuten et stykke smeltet sølv, 18 bjørneklør, kam,

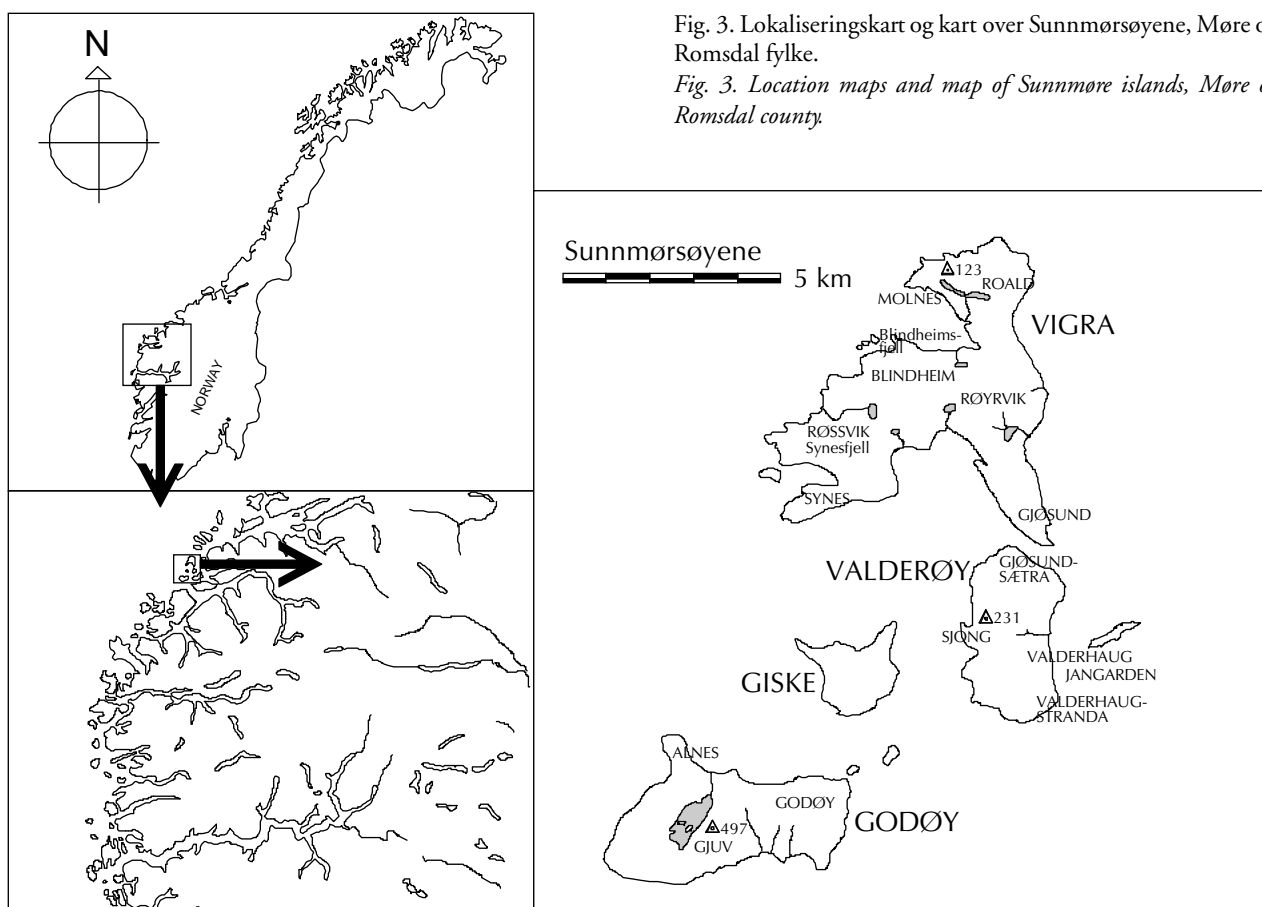

Fig. 3. Lokaliseringskart og kart over Sunnmørsøyene, Møre og Romsdal fylke.

Fig. 3. Location maps and map of Sunnmøre islands, Møre og Romsdal county.

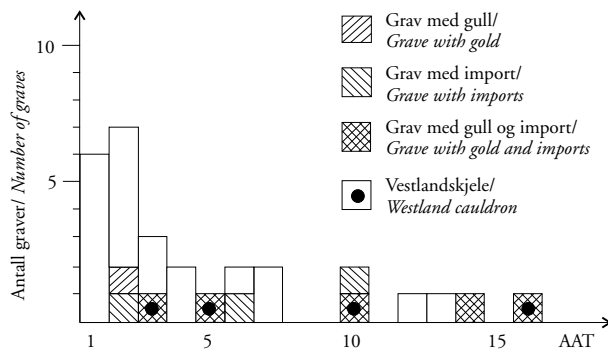

Fig. 4. Fordelingen av kvalitetsindikatorer i gravene fra eldre jernalder på Sunnmørsøyene.

Fig. 4. Quality indicators in Early Iron Age grave finds from the Sunnmøre islands.

spillebrikker og terninger. Dette funn har flest AAT i hele undersøkelsesområdet. Godøyfunnet inneholder mer enn 300 g gull, en gullmedaljone, to sølvbegere samt bjørneklor. Dette er den gullrikeste graven i undersøkelsesområdet, men ikke den gullrikeste i distriktet; der topper graven fra Haram (B12048), med mer enn 500 g gull (se f.eks. Hagen 1977: 263). Den rike kvinnegraven fra Blimshaugen (B8628) er det eneste funnet som kommer opp mot funnene fra Godøy og Valderøy.

Også når det gjelder størrelsen på gravminnene ligger Godøy og Valderøy fremst, med Blimshaugen som en god nummer tre. Mjeltehaugen på Giske er den fjerde store haugen i undersøkelsesområdet.

Hvis vi ser på hvordan gårdene forholder seg til hverandre (tabell 1 og 2 samt fig. 5) kan vi konstatere følgende: Alle gårder hvor vestlandskjeler er funnet, ligger på eller over medianverdien for antall eldre jernaldersfunn. Giske har flest funn fra eldre jernalder, med Blindheim som nummer to, Godøy på tredje plass og Valderøy som nummer fire. Summen av AAT er høyest for Blindheim, deretter følger Giske, Valderøy og Godøy (se tabell

Tabell 1. Antall gravfunn fra eldre jernalder på hver gård på Sunnmørsøyene, med antall artefakttyper (AAT) angitt. Medianverdien for alle gravene er 3 AAT; gjennomsnittsverdien er 4,9 AAT.

Table 1. Number of Early Iron Age grave finds from each farm at the Sunnmøre islands, with their number of artefact types (AAT). The median value for all graves is 3 AAT, the mean value is 4.9 AAT. (Antall graver = Number of graves.)

	AAT1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	Σ AAT
Roald	2		1														5
Røyrvik										1							10
Blindheim		1	1		1	1						1		1			42
Røssvik			1										1				16
Synes		1	1														3
Godøy		1	3							1							17
Giske		1	2			1	2										25
Valderøy		1			1											1	21

1). Alle gårder med kjelegraver plasserer seg altså på listens øvre halvdel under eldre jernalder.

Tar vi med de andre faktorerene i beregningen blir bildet mer komplisert. Gårdene med kjelegraver ligger ikke alltid øverst, sett fra alle aspekt. De har et eller ingen funn fra yngre jernalder; men det er i det hele tatt få funn fra yngre jernalder i undersøkelsesområdet. Giske og Roald har tre funn hver, de deler førsteplassen. Giske ser altså ut til å holde sin stilling også under yngre jernalder.

Men gårdene som ligger så godt an med antall gravfunn fra eldre jernalder er ikke de som topper listen, hvis vi betrakter gårdenes gravpotensiale, d.v.s. de ikke utgravde fornminnene. Der ligger Molnes på Vigra og Gjuv på Godøy best til med 70 respektive 69 røyser. Tapte og udaterte graver er nesten like problematisk; f.eks. er et helt felt med ca. 20 røyser dyrket vekk på Skjong. Denne typen røysfelt er ikke uvanlig i disse trakter. Røysene er meget små, de er sjelden mer enn 5 m i diameter og ligger svært tett. Hittil er det ikke gjort noen funn i dem. En undersøkelse av noen røyser ved Skjonghelleren ga ikke noen funn, og det er mye som tyder på at i hvert fall dette feltet skal tolkes som er resultat av jordbruksaktiviteter, ikke gravlegginger. Det ble tatt ut to ¹⁴C prøver i forbindelse med undersøkelsen, som ga dateringer til overgangen eldre/ynge bronsealder (Randers & Höglin 1988). Det er således sannsynlig at røysfeltene ikke er graver.

En summering av alle faktorer, antall gravfunn fra eldre og yngre jernalder, gravpotensiale og tapt/udatert, gir denne rekkefølge (gårder med funn av vestlandskjeler er uthevet):

Molnes	71
Gjuv	69
Blindheim	63
Skjong	36
Roald	36
Godøy	32
Giske	28
Valderøy	21
Synes	20
Gjøvundsætra	14
Røyrvik	9
Røssvik	6
Alnes	5
Gjøvund	4

Både Blindheim og Godøy holder seg i gruppen med høyest rangering hvis vi betrakter alle faktorer, mens Valderøy er mer usikkert i så måte, selv om gården ligger over medianverdiene for alle faktorer med unntak av tapt/udatert. Ser vi øyene hver for seg hersker det dog ingen tvil: der ligger gårdene med vestlandskjeler fremst.

Hvis vi så, som en tendenskontroll, ser hvordan landskylden stemmer overens med det vi hittil har kommet

Tabell 2. Oversikt over gårdene med fornminner på Sunnmørsøyene. Landskyld etter Skattematrikkelen 1647, her omregnet i våger fisk. (1 våg= 1 laup smør. 1 våg= 18,52 kg.) A) Antall gravfunn eldre jernalder, B) Antall gravfunn yngre jernalder, C) Ikke utgravde gravminner («potensiale»), D) Tapte/udaterede graver/gravminner, E) Sum A-D, F) Landskyld i våger fisk.

Table 2. Farms on the Sunnmøre islands with registered finds and burial mounds. A) number of grave finds, Early Iron Age, B) number of grave finds, Late Iron Age, C) unexcavated, still existing grave mounds, D) lost/undated grave find/mounds, E) sum column A-D, F) the 1647 farm tax; here in 'våger' fish. (1 våg= 18.52 kg or 40.8 lbs.)

	A	B	C	D	E	F
Roald	3	3	12	18	36	17
Røyrvik	1	0	6	2	9	8½
Blindheim	6	0	51	6	63	18
Røssvik	2	0	4	0	6	7½
Synes	2	0	14	4	20	16½
Giske	7	3	10	8	28	15
Godøy	4	1	18	9	32	21
Valderøy	3	1	>17	0	>21	7 v. 2 pd.
Medianverdi	3	1	14	6	28	16½
Molnes	0	0	70	1	71	7
Gjøsund	0	0	1	3	4	4
Gjuv	0	0	69	0	69	4
Alnes	0	0	2	3	5	17
Skjong	0	0	14	>22	>36	6 v. 2½ pd.
Gjøsundsætra	0	0	1	13	14	2½ pd.
Medianverdi	0	0	14	3	36	6 v. 2½ pd.

frem til (se tabell 2) ligger Godøy på topp med 21 våger fisk, Blindheim nummer to med 18 våger fisk, mens Valderøy ligger som nummer åtte med 7 våger 2 pund fisk. Landskylden støtter altså opp om de tendenser vi har sett tidligere.

Undersøkelsen viser oss at Giske, Blindheim, Valderøy og Godøy er de fremste gårdene i eldre jernalder. Bildet blir mer uklart i yngre jernalder, hvor Roald ser ut å ha en sterk posisjon. I middelalder har vi to storgårder i distriktet - Blindheim, som var sete for Blindheimsætten, og Giske, som var et av de få storgods som fantes i Norge (Holmsen 1980; Gunnes 1976: 361). Gården var sete for den mektige Giskeætten, med forgreninger i store deler av landet. Det var ikke ubetydelige landområder som lå under Giskegodset, i vårt undersøkelsesområde var bare Blindheim og Roald unntatt. Godøy og Valderøy synes altså ikke å ha kunnet hevde sin stilling gjennom tidene på samme måte som Blindheim. For ytterligere å understreke Giskes betydning og økonomiske evne i tidlig middelalder, kan vi peke på at det på 1100-tallet ble bygget et kapell i marmor på Giske, som sikkert har fungert som

Giskeættens private kapell (Kloster 1957: 388). Sammen med kirkene på Borgundkaupangen hører kapellet til de tidligste kirkebygningene i distriktet. I 1992 ble det også oppdaget rester av en stor, profan steinbygning ikke langt fra kapellet. Den er datert til tidlig middelalder (Larsen 1994).

Kronologisk ekskurs

Gravenes kronologiske plassering kan fremstilles skjematisk som i fig. 5. Funnene på Sunnmørsøyene fordeler seg noenlunde jevnt på yngre romertid og folkevandringstid, men de rikeste funnene hører til yngre romertid og overgangen til folkevandringstid.

Vestlandskjelene fra Godøy og Valderøy hører til overgangstiden mellom yngre romertid og folkevandringstid. De to fra Blindheim hører til folkevandringstid. B5669 kan dateres til D1, grovt sett 400-tall, mens B2891 kan dateres til D2 (grovt sett 500-tall).

De rikeste funnene er fra yngre romertid og overgangen til folkevandringstid. De tidlige vestlandskjelene i området innebærer en sterk demonstrasjon av rikdom, både kvantitativt og kvalitativt, som kan tolkes som et behov for statusmarkering. Det er oppsiktsvekkende at tre vestlandskjeler er deponert i et så kort tidsrom. Etter dette synes gravskikken å bli mindre praktfull og kostnads-krevende. Hverken gull eller import forekommer i andre graver enn kjelegravene fra folkevandringstid. Disse er, om enn mindre prangende, unike for sin tid. B5669 synes å stå forholdsvis svakt, men inneholder både glass og gull, mens B2891 kan sees som en kvalitativ topp med sitt gull, glassbeget og perlerandfatet.

Y. romertid	400-tall	500-tall
	Røssvik (3)	
Blindheim (14)		Røssvik (13)
Blindheim (12)		Røssvik (1)
Blindheim (2)	Røyrvik (10)	Blindheim (5)
Blindheim (6)	Blindheim (3)	Synes (1)
		Synes (2)
Godøy (2)	Godøy (10)	
Godøy (2)	Giske (4)	Giske (6)
Godøy (1)		Giske (7)
Godøy (2)		Giske (7)
Giske (2)		
	Giske (1)	
	Giske (2)	
	Valderøy (16)	
	Roald (3)	
	Roald (1)	

Fig. 5. Skjematisk fremstilling av den kronologiske plasseringen av funnene på Sunnmørsøyene. Gravfunnene med vestlandskjeler er uthevet; tallene i parentes angir AAT.

Fig. 5. Chronological distribution of the finds from Sunnmøre. Grave finds with Westland cauldrons in bold type. Number of artefact types in brackets. (Y.romertid: Late Roman Iron Age, 400-tall: 5th century, 500-tall: 6th century.)

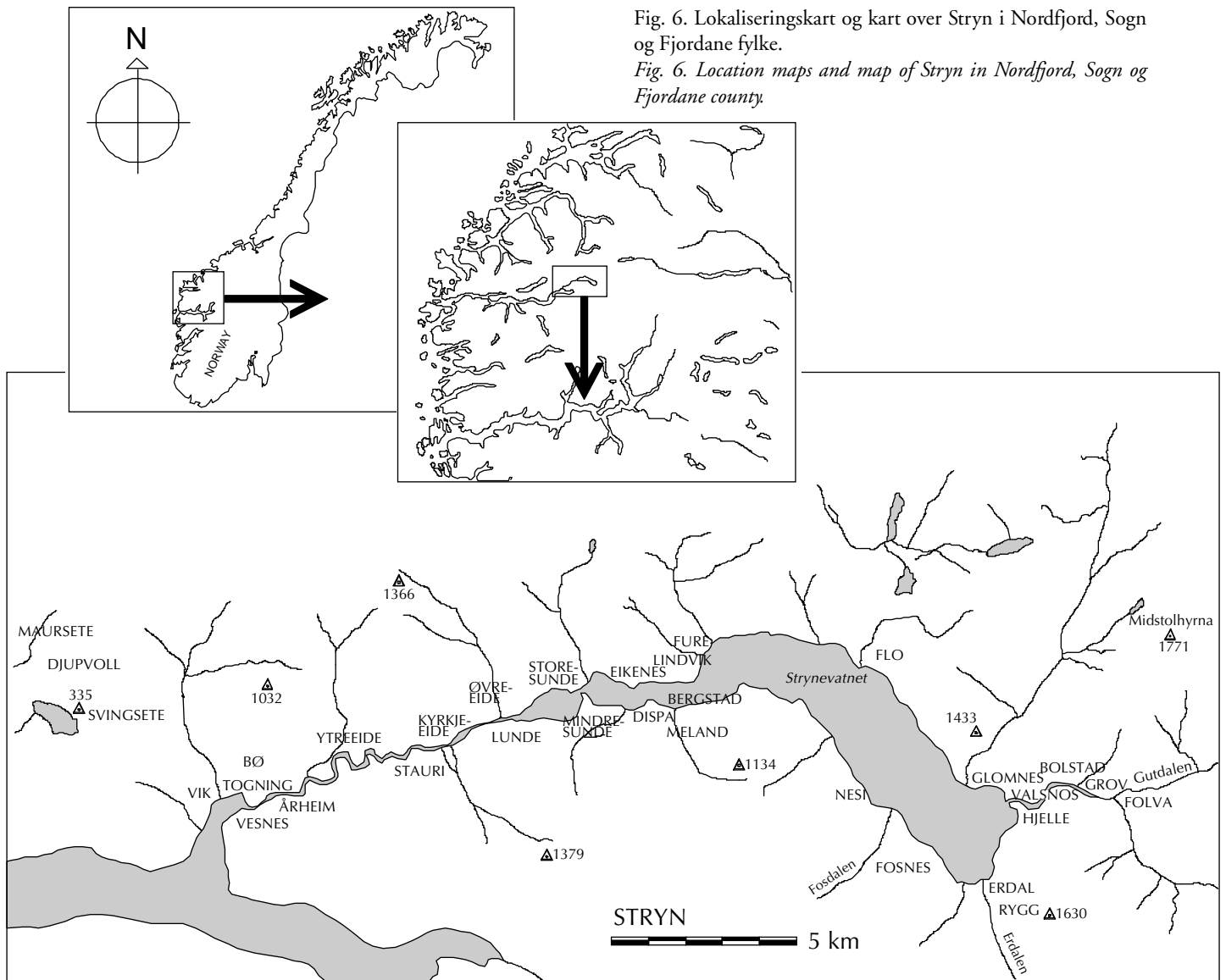

Fig. 6. Lokaliseringskart og kart over Stryn i Nordfjord, Sogn og Fjordane fylke.

Fig. 6. Location maps and map of Stryn in Nordfjord, Sogn og Fjordane county.

Sunnmørsøyene: Sammenfatning

Resultatet av undersøkelsen viser at gravene med vestlandskjeler i dette undersøkelsesområdet kan betraktes som noen av de rikeste funnene fra eldre jernalder sammenlagt og at de også er de rikeste funnene i sin kronologiske horisont. Gårdene som kjelene kommer fra hører til de fremste i undersøkelsesområdet. Ser vi på øyene hver for seg er gårdene med kjelegraver de fremste på sin respektive øy. Det er således grunn for å hevde at vestlandskjelene på Sunnmørsøyene kan sees som et høystatusfenomen som hører hjemme på de største gårdene.

Stryn

Undersøkelsesområdet omfatter sognene Nedstryn og Oppstryn (se fig. 6; Fett 1961). De ligger lengst inn i Nordfjord og følger dalen opp og forbi Strynevatnet. Dalen er en U-dal, med høye bratte fjell på begge sider, der flere

sidedaler skjærer seg inn. Til fjells ligger flere breer og en av ferdselsveiene til Østlandet går over Jostedalsbreen. Fjellene når høyder på ca 1800 m o.h. Dalen er bredest ved fjordbunnen og smalner av ved Strynevatnet.

Gårdene ligger lengst ned i dalen, langs Stryneelven og sideelvene og langs Strynevatnet. På Strynevatnets nordside stuper fjellet nesten rett ned i sjøen, følgelig ligger ingen bebyggelse her.

De fleste gårdene har gode betingelser for jordbruk, men ligger i skredfarlige områder, særlig i Oppstryn. Fisken er godt både i fjorden, elven og Strynevatnet. Fjellet gir gode muligheter for jakt og har områder med godt fjellbeite.

Undersøkelser på 1980-tallet ga informasjon om en allsidig utnyttelse av fjellressursene i forhistorisk tid, som jakt og stølsdrift og med andre kulturspor som kullgroper. Disse aktivitetene er påvisbare også under eldre jernalder (Kvamme & Randers 1982).

I Stryn har vi 21 gravfunn fra eldre jernalder fordelt på tolv matrikkelgårder. I tillegg kommer 23 gårder hvor man har registrert funn og/eller andre fornminner (tabell 3). Gårdene Ytrebø og Endrebø behandles som en enhet, kalt Bø, liksom Ytreeide, Kyrkjeide og Øvre Eide, som i fortsettelsen blir kalt Eide. Øvre og Nedre Flo er også slått sammen. Det er mulig at Mindresunde og Store Sunde skal behandles som en enhet (sml. Straume 1962,: 54), men dette er ikke gjennomført her og har heller ingen større betydning for undersøkelsesresultatet.

I undersøkelsesområdet er fem vestlandskjeler bevart, en fra Stauri (B3516) av type 2 og slurvete utført; to fra Bø, B3359 av type 2 og B6197 av type 1 som er reparert flere ganger i brukstiden, samt to kjeler av type 2 fra Eide (Kyrkje-), B6188, et velgjort eksemplar, og B6359. Vi har dessuten opplysninger om en forsvunnen bronsekjel på Eide.

Medianverdien for gravfunnene fra eldre jernalder er 2 AAT, hvilket er symptomatisk - vi har å gjøre med mange usakkyndig fremtatte funn, men det er i så måte ingen forskjell på kjelegravene og de andre gravene.

En kjelegrav, B6188, ligger under medianverdien; vi har bare kjelen bevart (se fig. 7). Etter funnopplysningene var det bare brente bein i kjelen. To kjelegraver ligger på medianverdien, den ene, B3516 med leirkarskår, den andre, B6197, med noen bjørneklør. To kjelegraver ligger over medianverdien, B3359 og B6359. Den sistnevnte ble funnet ved en utgravning ved Shetelig. Begge inneholder bl.a. fragmenter av glassbeger med pålagte tråder. Som det fremgår av diagrammet hører disse ikke til de rikeste funnene, selv om kjelegraven fra Bø med 4 AAT og den fra Eide med 5 AAT ligger godt an, kvalitativt sett. Mindresunde har flere funn som ligger over medianverdien, bl.a. en grav med gull og en grav med glassperler. Den rikeste graven i undersøkelsesområdet er en mannsgrav fra Bø (B4842) med våpen, spenne, et rembeslag av

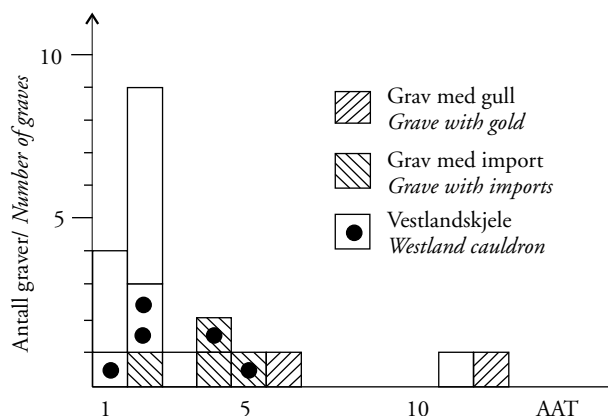

Fig. 7. Fordelingen av kvalitetsindikatorer i gravene fra eldre jernalder i Stryn.

Fig. 7. Quality indicators in Early Iron Age grave finds from Stryn.

Tabell 3. Antall gravfunn fra eldre jernalder på hver gård i Stryn, med antall artefakttyper (AAT) angitt. Medianverdien for alle gravene er 2 AAT; gjennomsnittsverdien er 3,6 AAT.

Table 3. Number of Early Iron Age grave finds from each farm in Stryn, incl. their number of artefact types (AAT). The median value for all graves is 2 AAT, the mean value is 3.6 AAT.

(Antall graver = Number of graves.)

	AAT	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	Σ AAT
Eikenes												1			11
Flo		1													1
Folva			2												4
Mindresunde		3		2		1									20
Stauri		2													4
Årheim				1											3
Bø		1	1		1								1		18
Eide		1	1			1									8

sølv, balansevekt med vektlodd, en gullring (3,8 g) og keramikk.

Tabell 3 viser at Mindresunde, Bø og Eide har flest AAT sammenlagt: henholdsvis 20, 18 og 8. Mindresunde har flest funn, Bø og Eide nest flest. Stauri derimot, ligger lavt, både fra kvantitets- og kvalitetssynspunkt. De gårder som fremtrer som de største om vi tar med alle faktorer (tabell 4) er Guldalen (som er den gård som har absolutt flest funn fra yngre jernalder i bygden), Eide, Mindresunde, Bø og Flo. Vi får altså en temmelig jevn geografisk spredning av «storgårder» i bygden.

Gården som synes å ligge best an under eldre jernalder er Mindresunde, med fem gravfunn og tre ikke utgravde gravminner, mens Bø har den rikeste graven. Hvilket forhold som har rådet mellom disse to og Eidegården er uklart, men Eide fremtrer som den gården som holder seg i teten lengst. På Eide ble bygdens første kirke bygget og gården har den største landskylden i bygden i 1647 (Kyrkjeide alene svarer for 6½ laup smør). Betrakter vi landskylden finner vi at gårdene med vestlandskjeler ligger over medianverdien for gruppen av gårder som har eldre jernaldersfunn.

Bosetningsutviklingen i Stryn er et problem. Antallet gravfunn fra eldre jernalder er lavt, sammenlignet med det totale antallet gårder. E. Straume har skissert en mulig utvikling av gårdsekspansjonen (Straume 1962: 54 ff), der utgangspunktet er at gårdene ble tatt opp omtrent samtidig som de første gravene fra eldre jernalder ble anlagt. Dette er helt sikkert en grov forenkling av de faktiske forhold, noe som gjentatte ganger er blitt påvist gjennom de siste års undersøkelser med maskinell flateavdekking av større arealer andre steder i landet (se f.eks. Løken, Pilø & Hemdorff 1996: 69 ff). I 1994 ble det foretatt en slik undersøkelse på Hjelle i Oppstryn, hvor det ble påvist bosetnings- og dyrkingsspor tilbake til seinneolittisk tid (Gundersen 1995). På Hjelle var det inntil

Tabell 4. Oversikt over gårdene med fornminner i Stryn. Landskyld etter Skattematrikkelen 1647, her omregnet i lauper smør (1 laup= 15.43 kg.) A) Antall gravfunn eldre jernalder, B) Antall gravfunn yngre jernalder, C) Ikke utgravde gravminner («potensiale»), D) Tapte/udaterede graver/gravminner, E) Sum A-D, F) Landskyld i lauper smør.

Table 4. Farms in Stryn with registered finds and burial mounds. A) number of grave finds, Early Iron Age, B) number of grave finds, Late Iron Age, C) unexcavated, still existing grave mounds, D) lost/undated grave find/mounds, E) sum column A-D, F) the 1647 farm tax; here in 'lauper' butter. (1 laup= 15.43 kg or 34 lbs.)

	A	B	C	D	E	F
Eikenes	1	1	2	0	4	¼ 1
Flo	1	6	0	4	11	9 1 ½ pd.
Folva	2	3	0	1	6	2 1 22 mk.
Mindresunde	5	3	3	>4	>15	2 1
Stauri	2	2	0	0	4	3 ½ 1
Årheim	1	0	0	3	4	4 1
Bø	3	5	0	5	13	5 1 6 mk.
Eide	3	10	2	1	16	12 ½ 1
Medianverdi	2	3	0	1	6	3 ½ 1
Lindvik	0	1	0	1	2	1 ½ 1 16 mk.
Fure	0	1	0	0	1	2 ½ 1
Glomnes	0	1	0	1	2	2 1
Valsnos	0	1	0	1	2	½ 1
Bolstad	0	0	1	0	1	3 1 ½ pd.
Grov	0	0	0	1	1	4 1 5 mk.
Gutdalen	0	13	1	11	25	4 £ 1
Hjelle	0	2	0	2	4	4 1
Erdal	0	2	1	0	3	5 £ 1
Rygg	0	1	0	0	1	2 1 ½ pd.
Fosnes	0	2	0	0	2	3 ½ 1
Nesi	0	1	0	1	2	6 1 ½ pd.
Bergstad	0	1	0	0	1	4 pd.
Meland	0	1	0	0	1	1 1
Dispa	0	0	1	0	1	2 1
Lunde	0	2	0	0	2	5 1 1 pd.
Vesnes	0	1	0	0	1	2 1 ½ pd.
Vik	0	3	0	0	3	2 1
Svingsete	0	1	0	1	2	1 1 6 mk.
Djupvoll	0	2	1	0	3	2 pd.
Maursete	0	1	0	2	3	3 1 1 pd.
Togning	0	2	1	2	5	4 1
Store Sunde	0	0	0	1	1	5 ½ 1
Medianverdi	0	1	0	0	2	2 ½ 1

da kjent kun et gravminne og to gravfunn fra yngre jernalder. Undersøkelsen viste altså at en jordbruksbosetning var etablert i østenden av Strynevatnet lenge før eldre jernalder, og det finnes ingen grunn til å tro at fast gårdsbosetning ikke skulle være like gammel lenger ned i bygden. At gårdene eksisterte i eldre jernalder er det ingen

Y. romertid	400-tall	500-tall
Flo (1)		Eikenes (11)
	Folva (2)	
	Folva (2)	
		Mindresunde (2)
		Mindresunde (4)
Mindresunde (2)		Mindresunde (6)
	Mindresunde (1)	
Mindresunde (4)		Stauri (2)
Ytre Bø (2)	Indre Bø (12)	Stauri (2)
		Årheim (3)
Kyrkjeide (1)		Indre Bø (4)
	Kyrkjeide (2)	Kyrkjeide (5)

Fig. 8. Skjematisk fremstilling av den kronologiske plasseringen av funnene fra Stryn. Gravfunnene med vestlandskjeler er uthevet og tallene i parentes angir AAT.

Fig. 8. Chronological distribution of the finds from Stryn. Grave finds with Westland cauldrons in bold type. Number of artefact types in brackets. (Y.romertid: Late Roman Iron Age, 400-tall: 5th century, 500-tall: 6th century.)

tvil om, selv om man neppe kan opprettholde tolkningen at første grav er lik gårdens grunnleggelse.

Straume regner med disse gårdene i eldre jernalder: Bø (Ytre-, Indre-), Eide (Kyrkje-, Ytre-, Øvre- samt Gjørven), Stauri (som muligens også omfattet Lunde og Setre; men Straume nevner også muligheten for at Stauri har vært et «vin» til Eide), Sunde (Store og Mindre-) og Årheim i Nedstryn, samt Eikenes, Flo og Folva i Oppstryn. Hvis vi tillater oss å legge nabogårdene Togning og Vik under Bø, Vesnes til Årheim og Lindvik til Eikenes er det fremdeles de samme gårdene som utmerker seg; rangert etter samlet fornminnebestand får vi rekkefølgen: Bø, Eide, Sunde, Flo, Stauri og Eikenes, med Årheim sist (sml. tabell 4). Det får altså ingen vesentlige konsekvenser, ikke heller når det gjelder landskyld - med unntak for Stauri og Sunde. De to blir omtrent like store og går inn etter Bø, Flo og Eide. Hvis vi aksepterer et større Stauri, kan det forklare forekomsten av en vestlandskjele på gården.

Kronologisk ekskurs

Gravenes kronologiske plassering kan fremstilles skjematisk som i fig. 8. To av vestlandskjelene kan føres til sen yngre romertid (B6188 Kyrkjeide og B6197 Ytre Bø), de resterende dateres til 500-tallet.

Å trekke noen store kulturhistoriske slutninger av materialet er ikke mulig. Det er for lite og for dårlig dokumentert. Materialet fra yngre romertid er meget sparsomt, bortsett fra funnet fra Mindresunde som kvantitativt og muligens også kvalitativt (graven inneholdt en sølvring og glassperler) ligger over gravene med vestlandskjeler. Men siden ingen av romertidsgravene er sakkyndig undersøkt kan vi ikke si noe om deres egentlige rangering i funnmiljøet.

Ikke heller kjelegravene fra folkevandringstid, D2, kan sies å være særlig prangende i sitt inventarium, men både

Eide- og Bøgraven er kvantitativt og kvalitativt av høyere standard enn de fra yngre romertid. Graven fra Eikenes (B8989) er den kvantitativt rikeste, men inneholder hverken gull eller importsaker. Denne graven er sakkyn- dig undersøkt, hvilket kan være forklaringen til at den har så høyt AAT. Dernest kommer graven fra Mindre- sunde (B4506), en våpengrav med bl.a. en gullring. Kjele- gravene fra Eide og Bø inneholder begge rester av glassbegere, men har ellers ikke gravgods som skiller seg ut. Bøgraven inneholdt et spennformet leirkar og et hanke- kar, mens Eidegraven inneholdt en beinkam og spille- brikker av bein.

Stryn: Sammenfatning

Når det gjelder kjelegravenes rangering i det lokale funn- miljøet vil jeg våge påstanden at de kvalitativt, om enn ikke kvantitativt, hører til et øvre lag i samfunnet. Vi be- finner oss på sikrere grunn når vi knytter dem til de stør- ste gårdene i bygden, Bø og Eide, med Stauri som mer tvil- som. For Stryn får vi altså et lignende bilde som det på Sunnmørsøyene. Sammenlignet med Sunnmørsøyene er gravene med vestlandskjeler mer beskjedent utstyrt, både

med hensyn til AAT og kvalitetsindikatorer, men deres plassering på de største gårdene er klar.

Vik i Sogn

Vik ligger omtrent midt på Sognefjordens sydkyst, ca 100 km fra havet (se fig. 9; Fett 1954). Bygden ligger kommunikasjonsmessig strategisk plassert, jordbruks- landet er godt, liksom fisket. Dessuten kan man utnytte fjellressursene i form av vilt og sommerbeite for stor- og småfe.

Bygden består av flere terrasser nærmest kysten, den såkalte Flatbygdi, med fjell opp til ca 1000 m o.h. på begge sider. Terrassene utgjør et ganske stort område med tett bosetning. Området utvider seg mot sør, der terrassene møter to daler, Bødalen og dalen som ved Fosse de- ler seg i Ovrisdalen og Seljedalen. Gjennom Flatbygdi renner to elver, Vikja som har en kilde i Ovrisdalen og en i Seljedalen, og Hopra som kommer fra Bødalen. Boset- ningen følger disse dalene sørover. Seljedalen er en U-dal med god jord, men den er ofte utsatt for skred. Ovrisdalen er trang og gårdene er ikke så gode. Bødalen er åpen og

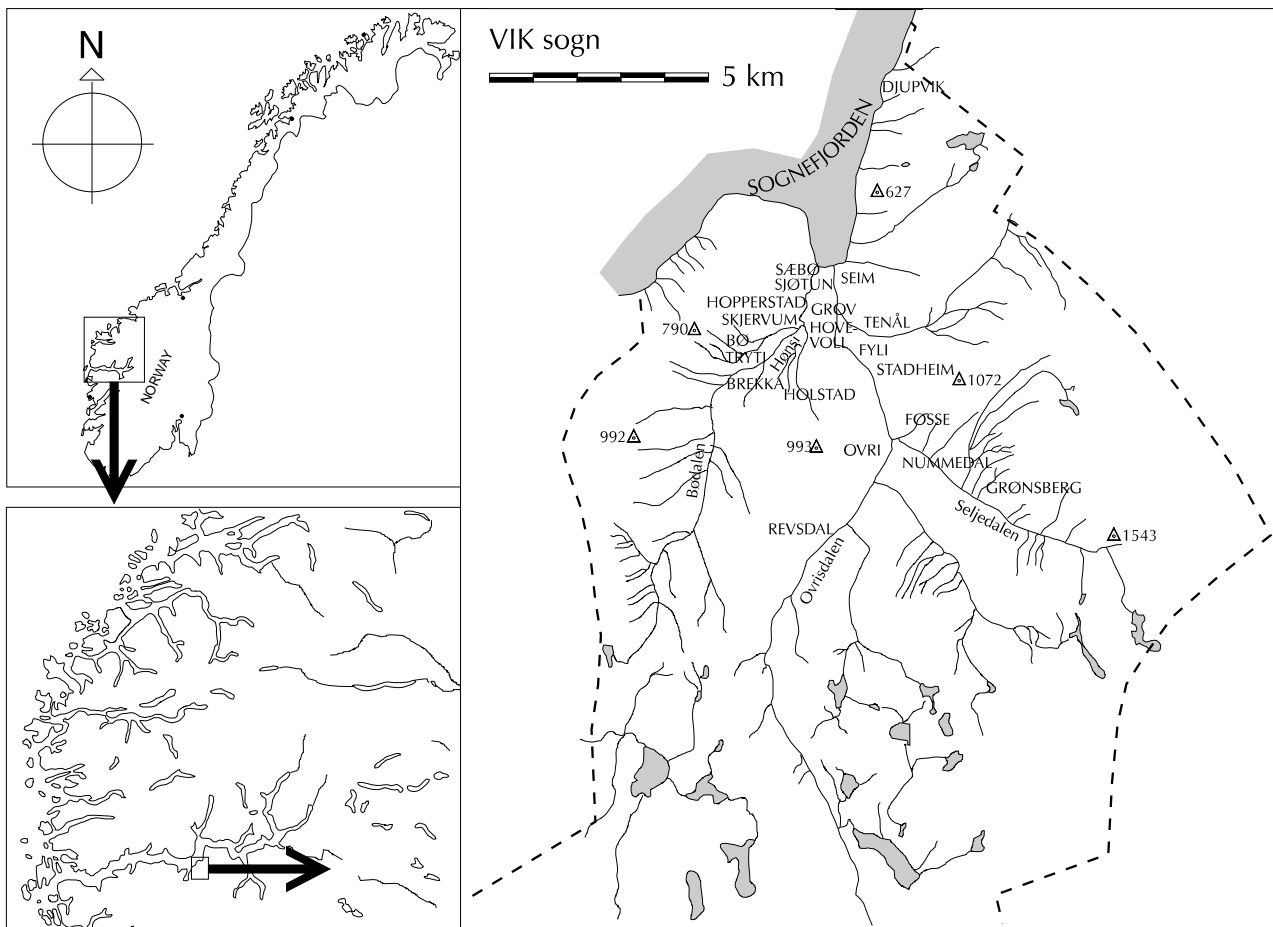

Fig. 9. Lokaliseringskart og kart over Vik i Sogn, Sogn og Fjordane fylke.

Fig. 9. Location maps and map of Vik in Sogn, Sogn and Fjordane county.

skredfri. I alle daler går gårdsbosetningen opp til ca 400 m o.h.

Antallet funn fra eldre jernalder er 28, fordelt på 13 matrikkelgårder. Fra ytterligere ti gårder finnes det opplysninger om funn og/eller fornminner. Noen av disse tapte funnene kan muligens være fra yngre romertid eller folkevandringstid. Det gjelder et funn fra Hønsi, med leirkar og brente bein og en manssgrav fra Holstad som inneholdt våpen (Fett & Fett 1951: 78, 79). Gårdene Hove og Voll samt Sæbø og Sjøtun behandles her som hver sin enhet.

Bare en vestlandskjele er bevart i Vik. Den er funnet i en grav på gården Stadheim (C6320). Graven er ikke faglig undersøkt. Gravgodset besto, i tillegg til vestlandskjelen, av en gullfingerring, remspenne og beltebeslag til et finere belte samt en beltestein.

Tabell 5 og fig. 10 viser at det er ganske rike graver i området kvalitativt sett; vi har gull og import også i gjenstandsfattige graver. Medianverdien for gravene er 5 AAT. Graven med vestlandskjele ligger altså under medianverdien for området gravfunn.

På Tryti finner vi de gjenstandsrikeste gravene, to våpengraver - den ene med en østlandskjele som beinbeholder. Det er funnet en østlandskjele til i Vik, på Stadheim (3 AAT). Vi har dessuten opplysninger om en bronsekjele som muligens kan høre sammen med en våpengrav på Hove/Voll (B553 etc.). Kjelen er nå dessverre gått tapt, men tidsplasseringen av resten av funnet gjør det sannsynlig at det er tale om en vestlandskjele (B1614).

Hove/Voll har flere rike gravfunn; på gården er det flere graver som ligger over medianverdien enn under. Det er også den gården som har flest gravfunn fra eldre jernalder, nesten dobbelt så mange som Stadheim, som

	AAT 1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Σ AAT
Seim	1												1
Stadheim		2	1	1	2								21
Hove & Voll			1	1	1		2	3	1	1	1		68
Hønsi				1									3
Hopperstad	1												1
Grov						1							1
Sjøtun & Sæbø			1										2
Nummedal			1						1				2
Tryti									1	1			19
Brekka	1	1											3
Skjervum					1								6

Tabell 5. Antall gravfunn fra eldre jernalder på hver gård i Vik, med antall artefakttyper (AAT) angitt. Medianverdien for alle gravene er 5 AAT; gjennomsnittsverdien er 4,6 AAT.

Table 5. Number of grave finds from the Early Iron Age from each farm in Vik, with their number of artefact types (AAT). The median value for all graves is 5 AAT, mean value is 4.6 AAT. (Antall graver = Number of graves.)

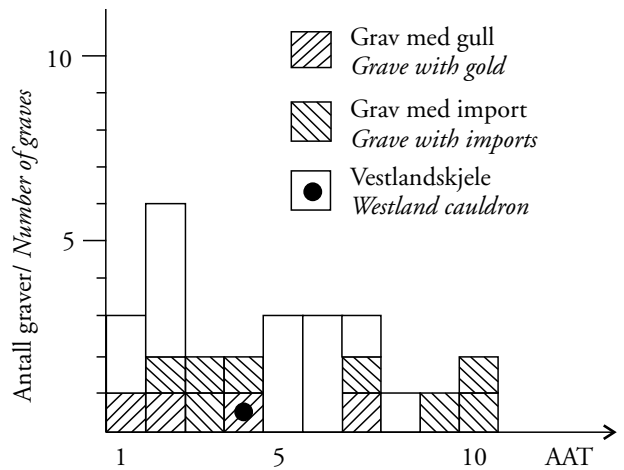

Fig. 10. Fordelingen av kvalitetsindikatorer i gravene fra eldre jernalder i Vik.

Fig. 10. Quality indicators in Early Iron Age grave finds from Vik.

har nest flest. Tryti og Brekka har to graver fra eldre jernalder, alle de andre gårdene har bare en.

Bedømt utfra antall funn er altså Hove/Voll den rikeste gården, med Stadheim som nummer to og deretter Tryti og Brekka. Tar vi i stedet utgangspunkt i sammenlagt AAT ligger Hove/Voll fremdeles øverst, Stadheim på andre plass og Tryti som nummer tre. De andre gårdene ligger langt etter.

I eldre jernalder kan ingen av gårdene gjøre Hove/Voll rangen stridig, mens Hopperstad fremtoner som en ny storgård i yngre jernalder, sammen med Hove/Voll. Gårdsnavnet Hove tyder jo også på en sentral stilling i bygden.

Hvis vi legger sammen alle faktorer - funnene, potensialet og de tapte gravene får vi følgende resultat (gården med vestlandskjele uthevet):

Hove/Voll	36
Stadheim	17
Hønsi	17
Sæbø/Sjøtun	17
Hopperstad	12
Brekka	9
Grov	7
Skjervum	6
Tryti	5
Seim	4
Nummedal	4

Hove/Voll ligger altså fremdeles på topp. Det er i sjiktet under vi får forandringer. Stadheim, Hønsi og Sæbø/Sjøtun har alle like stor sammenlagt fornminnebestand, mens Tryti som hadde så høyt sammenlagt AAT, bare har 5 i sammenlagt fornminnebestand. Som det fremgår av tabell 6 har Tryti hverken potensiale eller opplysninger

Tabell 6. Oversikt over gårdene med fornminner i Vik. Landskyld etter Skattematrikkelen 1647, her omregnet i lauper smør (1 laup= 15.43 kg.) A) Antall gravfunn eldre jernalder, B) Antall gravfunn yngre jernalder, C) Ikke utgravde gravminner («potensiale»), D) Tapte/udaterede graver/gravminner, E) Sum A-D, F) Landskyld i lauper smør.

* Grov var prestegård og fritatt fra skatt. Opplysninger om landskyld mangler derfor.

Table 6. Farms in Vik with registered finds and burial mounds. A) number of grave finds, Early Iron Age, B) number of grave finds, Late Iron Age, C) unexcavated, still existing grave mounds, D) lost/undated grave find/mounds, E) sum column A-D, F) the 1647 farm tax; here in 'lauper' butter. (1 laup= 15.43 kg or 34 lbs.)

* Grov was a vicarage with tax exemption.

	A	B	C	D	E	F
Seim	1	2	0	1	4	7 5/12
Stadheim	6	1	2	8	17	11 9/10
Hove & Voll	11	8	6	11	36	15 6/10
Hønsi	1	4	8	4	17	4½
Hopperstad	1	11	0	0	12	9 1/5
Grov	1	3	1	2	7	*
Sæbø & Sjøtun	1	5	2	9	17	6 1/6
Nummedal	1	1	1	>1	>4	5 3/10
Tryti	2	3	0	0	5	11 3/8
Brekka	2	5	0	2	9	3 7/10
Skjervum	1	3	1	1	6	8
Medianverdi	1	3	1	2	7	8
Djupvik	0	1	1	0	2	2 1/10
Tenål	0	0	0	2	2	13 1/10
Fyli	0	0	2	0	2	7 1/5
Vange	0	0	3	0	3	7
Fosse	0	1	0	0	1	5 7/10
Grønsberg	0	0	2	0	2	2
Revsdal	0	1	1	0	2	4 9/10
Ovri	0	1	0	0	1	3 13/16
Holstad	0	1	4	5	10	6½
Bø	0	1	1	0	1	7 2/5
Medianverdi	0	1	1	0	2	6½

om tapte graver/gravminner. Det kan være to forklaringer på dette. Enten fantes eller finnes det flatmarksgraver som ikke er blitt observert, eller også ble synlige fornminner borttryddet så tidlig at det ikke lenger fantes noen tradisjon om dem ved Fetts registrering i 1940. At gårdens rangering i dette tilfelle ikke reflekterer virkeligheten er klart, siden Tryti i historisk tid alltid blir nevnt blant de fremste gårdene hva gjelder såkorn, høst og antall husdyr.

Hvis vi trekker inn landskylden til slutt (tabell 6), får vi Hove/Voll først, Stadheim som nummer to, Tryti som nummer tre og Hopperstad på fjerde plass. Vi skal dog legge merke til at en så funnfattig gård som Tenål hadde høyere landskyld enn Stadheim, Tryti og Hopperstad, så

det er ikke alltid korrelasjon mellom fornminnebestand og landskyld.

At vi tross alt har fått frem betydningsfulle gårder vises av bygdens middelalderkirker. Bygdens første kirke ble bygget på Hopperstad, sannsynligvis på 1000-tallet (Kloster 1951: 139). Det lå også en kirke på Tenål, men den forsvinner ut av de skriftlige kildene på 1300-tallet. Kloster anser det for sannsynlig at den fungerte som sognekirke for Viksbygdenes østre del (ibid.: 140). Begge kirkene var stavkirker, til forskjell fra den siste sakrale bygningen, nemlig kapellet på Hove, som var bygget i stein, sannsynligvis i slutten av 1100-tallet (ibid.: 185). Dette tyder på en anselig velstand, da kapellet med største sannsynlighet var privat.

Kronologisk ekskurs

Gravenes kronologiske plassering kan fremstilles skjematisk som i fig. 11. I yngre romertid har vi tre fremtredende gårder: Hove/Voll, Stadheim og Tryti. Vestlandskjelen er et unikum i bygden og representerer for sin tid den eneste store importgjenstanden som vi har bevart. Graven inneholder også gull. På Hove/Voll har vi flere kvantitativt velutstyrte graver fra denne tid; en grav med komplett våpensett, den mest gjenstandsrike graven med glassfragment og en grav med bl.a. spillebrikker og bjørneklor. Tryti har en velutstyrt våpengrav, men den er tidligere enn graven med vestlandskjele. Også gravene med østlandskjeler på Tryti og Stadheim er eldre enn den med vestlandskjele, de hører til fase C2 i yngre romertid. Selv om vestlandskjelen har hatt en høy verdi ser det ikke ut til å kunne rokke ved Hove/Volls posisjon, hvilket også bestyrkes av funnbildet i folkevandringstid, særlig 500-tallet.

Y. romertid	400-tall	500-tall
Seim ? (1)		Stadheim (5)
Stadheim (3)		Stadheim (5)
Stadheim (2)		
Stadheim (4)		
	Stadheim (2)	
	Hove/Voll (3)	
Hove/Voll (7)		Hove/Voll (2)
	Hove/Voll (7)	Hove/Voll (7)
Hove/Voll (6)		Hove/Voll (4)
Hove/Voll (9)		Hove/Voll (10)
		Hove/Voll (6)
		Hove/Voll (8)
Tryti (9)		Hønsi (3)
Tryti (10)		Sæbø/Sjøtun (2)
	Nummedal (2)	
		Skjervum (5)
	Hopperstad (1)	

Fig. 11. Skjematisk fremstilling av den kronologiske plasseringen av funnene fra Vik. Gravfunnet med vestlandskjele er uthevet og tallene i parentes angir AAT.

Fig. 11. Chronological distribution of the finds from Vik. Grave find with Westland cauldron in bold type. Number of artefact types in brackets. (Y.romertid: Late Roman Iron Age, 400-tall: 5th century, 500-tall: 6th century.)

Vik i Sogn: Sammenfatning

Undersøkelsen viste at det er Hove/Voll som kan betraktes som sentralgården i bygden. Det er altså ikke Stadheim som er sentralgård, på trass av øst- og vestlandskjeler, men denne gården kan likevel sees på som en av de mest betydningsfulle og velstående blant en gruppe gårder, der også Hønsi, Sæbø/Sjøtun og Tryti hører hjemme.

Oppsummering

Gravene med vestlandskjeler viser ikke et enhetlig mønster i de undersøkte bygdene. På Sunnmørsøyene er kjelegravene blant de rikeste og hører hjemme på de største og mest velstående gårdene.

I Stryn har kjelegravene fra yngre romertid en forholdsvis svak stilling i funnmiljøet, men det kan ha sin årsak i at de ikke er sakkyndig undersøkte. Kjelegravene fra folkevandringstid holder en høyere kvalitativ og kvantitativ standard og kan regnes til toppsjiktet i gravmaterialet. Også i Stryn kan kjelegravene knyttes til de største, sentrale gårdene.

Kjelegraven på Stadheim i Vik i Sogn kan ikke regnes som det rikeste funnet for sin tid, selv om graven sikkert har en sterk stilling i miljøet. Stadheim er heller ikke den største og mest betydningsfulle gården i bygden. Derimot kan den regnes til det øvre laget av gårder i Vik.

Det viser seg altså at vestlandskjelene i de undersøkte bygdene finnes på gårder som i historisk tid ble ansett som store, men det er bare på Sunnmørsøyene og i Stryn de kan knyttes til gårder som fremstår som de virkelige sentralgårdene også i historisk tid. Vi får altså visse regionale forskjeller. Det er også forskjell i gravgodsets kvantitet og kvalitet mellom undersøkelsesområdene. Sunnmøre utmerker seg med kvantitativt og kvalitativt velutstyrte graver både i yngre romertid og folkevandringstid, selv om gravene fra folkevandringstid er mindre prangende. I Stryn har kjelegravene sterkest stilling under folkevandringstid, mens kjelegraven fra Vik, som dateres til yngre romertid, er temmelig beskjedent utstyrt.

En samlet undersøkelse av vestlandskjelene som gruppe (Hauken 1984: 113 ff), viste at det ikke var noen kvantitativ forskjell mellom kjelegravene og en kontrollgruppes graver, d.v.s. at mengden gravgods var likelig fordelt i begge gruppene. Forskjellen ligger i kvalitet; kjelegravene er rikere utstyrt med gull og andre importgjenstander. 14% av kjelegravene inneholdt gull, mot 6% i kontrollgruppen. 11% av kjelegravene inneholdt andre importgjenstander i tillegg til kjelen, mot 9% i kontrollgruppen. Når det gjelder graver med både gull og importgjenstander er forskjellen enda mer markert; 18% av kjelegravene, mot 2,5% for kontrollgruppen. Undersøkelsen viste også at det er innbyrdes forskjell på kjelegravene; de kjeler som dateres til yngre romertid og til 500-tallet er både kvantitativt og

kvalitativt rikere enn gravene fra 400-tallet, et trekk som går igjen også i kontrollgruppen.

Dette trekk fremtrer på Sunnmørsøyene. Der er gravene rikere under yngre romertid, med en nedgang på 400-tallet og en viss oppgang på 500-tallet. Gravene er også flest under yngre romertid.

I Stryn er materialet mye mindre, men der har funnene både fra yngre romertid og 400-tallet en tilsynelatende svak stilling mens antall funn øker og blir kvalitativt rikere på 500-tallet.

Tendensen i Vik er den samme som for Sunnmørsøyene; en forholdsvis rik yngre romertid, nedgang på 400-tallet og en økning kvantitativt og kvalitativt på 500-tallet.

Kulturhistoriske slutninger

Hvilke er da de mekanismer som ligger bak disse forholdene? Forklaringer, som f.eks. at materialet reflekterer generell velstands- og befolkningsøkning, eller at nedgangen på 400-tallet skyldes manglende tilgang til vestlandskjeler, er for enkle. Bildet er langt mer komplisert.

For dette arbeid vil jeg bruke høvdingdømmet som samfunnsmodell, slik det er definert av Service: Høvdingdømmet har sentralisert styre, arvelig hierarkisk status med aristokratisk ethos, men uten formelt, undertrykkende juridisk apparat. Det er en organisasjon med teokratiske trekk; den religiøse autoriteten spiller en avgjørende rolle for menneskenes underkastelse (Service 1975: 16). Vi har gjerne en tendens til å betrakte forhistoriske samfunn som statiske. Selve samfunnsstrukturen kan kanskje være statisk, men det som skjer innenfor strukturen viser at samfunnet hverken er stabilt eller statisk, men labilt. Innenfor dette samfunnets rammeverk må vi gi plass til individuelle aktører som streber etter å beholde sin sosiale posisjon eller å forandre/forbedre den. Det er altså tale om en maktkamp. Væpnede konflikter kan selvfølgelig ikke utelukkes, men sannsynligvis tok man i første hånd i bruk mer subtile strategier for å oppnå sine mål. I et samfunn hvor maktens legitimitet har en religiøs begrunnelse, er ritualer av stor, for ikke å si avgjørende, betydning. Det var høvdingens plikt å utføre de rette ritualer til de rette tider, for å sikre samfunnets overlevelse og overflod, *til års ok fridar*. Alle offisielle religiøse fester skulle helt eller delvis bekostes av høvdingen. Sløsing med materielle goder ved en slik anledning var en god investering i økt prestisje. Selv om høvdingdømmet *per se* var institusjonalisert, må vi regne med at den enkelte høvdingens posisjon var avhengig av hans personlige egenskaper. Karisma og gode lederegenskaper var vesentlig, og han måtte ha hellet med seg. En høvding måtte også være generøs, gavmild og gjestfri; et økonomisk overskudd var følgelig nødvendig. En gniten høvding uten

hell kunne ikke regne med den støtte han trengte for å beholde sin posisjon, selv om han var av «gammel, fin» familie, for en slik høvding ville sette hele samfunnet i fare.

Sett på denne bakgrunnen er det ikke overraskende at «høystatusgravene» skifter fra gård til gård gjennom tidene. Med et slikt personavhengig system har bygdene nok gjennomlevd adskillig turbulens med skiftende lojaliteter, allianser og maktforhold gjennom tidene. Så sent som i middelalderen, da kongedømmet var arvelig, var det ikke uvanlig at konger og tronpretendenter med «retten» på sin side, måtte gi tapt for en rival med større karisma, bedre lederegenskaper, større økonomiske midler og følgelig større støtte.

I stedet for å se vestlandskjelene og høystatusgravene primært som utslag av en generell, udefinert velstand, vil jeg se på dem som et ledd i en kamp om makt og innflytelse. Hvorvidt den døde virkelig tilhørte samfunnets øverste lag eller ikke, er i denne sammenhengen av underordnet betydning. Det som er betydningsfullt er at de *etterlevende ønsket* å fremheve den døde slik. Derigjennom kunne man enten aspirere til en høyere posisjon (hvis den døde faktisk ikke hadde så høy posisjon), eller forsterke sin posisjon (hvis den døde faktisk var f.eks. høvding).

På Sunnmøre har kjelene i hele perioden (i hvert fall så vidt jeg kan se) vært forbeholdt mennesker knyttet til sentralgårdene. De havner altså ikke i fattigere graver på mindre gårder. En rimelig tolkning av dette faktum er at kjelene gjennom hele yngre romertid og folkevandringstid har vært så sjeldne at de hele tiden har vært aktuelle som høystatussymboler. Det synes klart at yngre romertid på Sunnmørsøyene har vært en urolig tid; menneskene bruker tid, krefter og mye ressurser på å bygge store gravmonumenter og tar store verdier ut av sirkulasjon ved gravleggingene.

Gravmaterialet fra yngre romertid kan sees som et resultat av et uttalt behov for statusmarkering som et ledd i kampen om makt og innflytelse, kanskje ikke primært overfor menneskene på den egne øyen, men overfor de andre øyene. Hvis funnedgangen på 400-tallet er reell (og ikke bare bunner i arkeologenes problem med kronologien) kan dette tolkes som utslag av en relativt rolig periode med stabile forhold, der behovet av sløsing med materielle ressurser for å markere sin overlegne posisjon ikke var så sterkt. Når vi kommer frem til 500-tallet forandres dette igjen, maktkampen tar til på nytt og det blir igjen nødvendig med kostbare gravgaver. Hvordan dette har utviklet seg gjennom merovingertid og vikingtid vet vi lite om, men i slutten av vikingtid og tidlig middelalder har Giske nesten total kontroll, med Blindheim som eneste motpart. Vestlandskjelene på Blindheim i folkevandringstid kan da tolkes som en markering av

uavhengighet overfor de andre øyene. Men om Blindheim derimot i løpet av eldre jernalder var kommet inn under de andre øyenes dominans kan vestlandskjelen også tolkes som et ledd i en redistributiv (vertikal) relasjon, nærmest å betrakte som bestikkelse - motprestasjonen skulle da være lojalitet. Denne tolkningen synes dog å være mindre trolig i dette fall, både med tanke på det rike inventaret i den yngste kjelegraven (B2891) på Blindheim, og Blindheims påviselige posisjon i historisk tid.

I Stryn ser bildet annerledes ut. Her har vi forholdsvis fattige graver, sett fra et kvantitativt aspekt, på store gårder. Fattigdommen gjør seg særlig gjeldende i yngre romertid, men det kan skyldes funnomstendighetene da de fleste graver er usakkyndig fremgravd.

Man kan tolke materialet i sammenheng med en postulert gårdsekspanjon. Kjelene kan da sees som et middel for menneskene på de største gårdene å markere sin maktposisjon og sin høye status overfor de nye gårdene. Situasjonen er markant på 500-tallet; vi har flere våpengraver, og tre vestlandskjeler er deponert i løpet av et forholdsvis kort tidsrom (ca 75 år). To av vestlandskjelene eiere har også fått glassbegere med i graven. Materialet på 500-tallet kan tolkes som en reaksjon på urolige tider, da gårdsekspanjonen under folkevandringstid hadde nådd sitt maksimum og ressursene skulle deles av flere. Våpengravene kan også tas til inntekt for et økt press på bygden utenfra.

I Vik har vi et temmelig rikt gravmateriale fra yngre romertid. Antall gravfunn går kraftig ned på 400-tallet for så å øke igjen på 500-tallet. Studerer vi gravene fra yngre romertid finner vi en østlandskjele og en vestlandskjele på Stadheim, fire kvantitativt og kvalitativt ganske godt utstyrte graver på Hove/Voll samt en østlandskjele og en rik våpengrav på Tryti. Det ligger nære til hånds å se gravmaterialet fra yngre romertid som en refleks av et konkurranseforhold mellom Stadheim, Hove/Voll og Tryti, hvor omskiftningene gjennom tiden kan ha vært store. Men at Hove/Voll har vært sentralgården kan vanskelig trekkes i tvil. Vestlandskjelen på Stadheim kan kanskje heller tyde på et avhengighetsforhold til Hove/Voll. Den økning både i antall graver og i gravgodsets kvantitet og kvalitet på 500-tallet på Hove/Voll (vi har kanskje også en vestlandskjele her, se s. 46) kan kanskje tolkes som en reaksjon på Hopperstads fremvekst i slutten av perioden.

Generelt kan vi si at de rikeste kjelegravene kan knyttes til sentralgårdene i bygden, mens de mer moderat utstyrte synes å høre hjemme på gårder som hører til mellom-sjiktet. Ikke i noe tilfelle har vi en forbindelse mellom små, fattige gårder og vestlandskjeler.

Vestlandskjeleene har hatt flere funksjoner, utover den rent praktiske som kokekar. Som vi kan se i gravmaterialet er en kobling mellom vestlandskjelene og høy status sann-

synlig. Kjelen kunne benyttes som statussymboler av menneskene på de største gårdene, men de kunne også benyttes både i horisontale (resiproke) og vertikale (redistributive) relasjoner.

Vi vet, både fra andre land i jernalder og andre tider, og i Norge i vikingtid, at gaveutveksling har hatt en meget stor betydning som sosialt «lim», både horisontalt og vertikalt (Hauken 1991).

Utbredelsen av vestlandskjeler i Norge kan delvis forklares utfra resiprositet og redistribusjon, der spredningen over større områder til sentrale gårder kan være en effekt av gavebytte mellom høvdinge, ledere i det øverste sosiale laget. Slike gaver ble sett på som en måte å opprettholde gode (og nyttige) forbindelser. En vertikal relasjon har en mer pragmatisk karakter; den viktigste hensikten har vært å forsikre seg om lojalitet fra den underordnede partens side. Vestlandskjelene på de mindre gårdene bør sees i denne sammenheng.

De fluktuasjoner som man kan se i materialet på det lokale planet, både kronologisk og geografisk m.h.t. antall graver og gravgodsets kvantitet og kvalitet kan forklares som et ledd i en stadig kamp om makt, rang og innflytelse i lokalsamfunnet.

Takk

Takk til Trond Løken og Arnfrid Opedal for konstruktiv kritikk og Bjørn Ingvaldsen som rentegnet og konverterte alle illustrasjonene til datagrafikk.

Referanser

- Fett, E. & Fett, P. 1951: Det førhistoriske Vik. *I Høprekstad, O. (red.): Bygdabok for Vik i Sogn I*. Bergen: 52-138.
- Fett, P. 1950 a: Borgund prestegjeld. *Førhistoriske Minne på Sunnmøre*. Bergen: 36-49.
- Fett, P. 1950 b: Haram prestegjeld. *Førhistoriske Minne på Sunnmøre*. Bergen: 22-35.
- Fett, P. 1954: Vik prestegjeld. *Førhistoriske Minne i Sogn*. Bergen: 3-17.
- Fett, P. 1961: Stryn prestegjeld. *Førhistoriske Minne i Fjordane*. Bergen: 3-20.
- Gunnes, E. 1976: Rikssamling og kristning. *Norges historie 2*. Oslo.
- Gundersen, H. 1995: *Arkeologiske undersøkelser på Hjelle, Stryn, 1994*. Stensilert rapport, Bergen Museum, Universitetet i Bergen: 1-15.
- Hagen, A. 1977: *Norges Oldtid*. Oslo: 332 s.
- Hauken, Å. Dahlin 1984: *Vestlandskittlar. En studie av en provinsialromersk importgruppe i Norge*. Upublisert mag.avh. Universitetet i Bergen: 317 s.
- Hauken, Å. Dahlin 1991: Gift-Exchange in Early Iron Age Norse Society. I: Samson, R. (ed): *Social Approaches to Viking Studies*. Glasgow: 105-112.
- Hedeager, L. 1978: Processes towards State Formation in Early Iron Age Denmark. I: Kristiansen, K. & Paludan-Müller, C. (red): *New Directions in Scandinavian Archaeology*. Odense: 217-223.
- Holmsen, A. 1980: *Gård og gods i Norge i eldre tid*. Oslo: 111 s.
- Kloster, R. 1951: De gamle kirker i Viks prestegjeld. I: Høprekstad, O. (red.): *Bygdabok for Vik i Sogn I*. Bergen: 139-226.
- Kloster, R. 1957: Borgund kirke og Giske kapell. *Borgund og Giske I*. Bergen: 353-420.
- Kvamme, M. & Randers, K. 1982: Breheimenundersøkelsene 1981. *Arkeologiske Rapporter 3*. Historisk Museum, Universitetet i Bergen: 146 s.
- Larsen, A. J. 1994: Et statusbygg på Giske. *Arkeo 2*: 11-16.
- Løken, T., Pilø, L. & Hemdorff, O. 1996: Maskinell flateavdekking og utgravning av forhistoriske jordbruksboplasser. En metodisk innføring. *AmS-Varia 26*. Stavanger: 104 s.
- Randers, K. & Höglin, S. 1988: Valderøya Vest 1986-1987. *Arkeologiske Rapporter 12*. Historisk Museum, Universitetet i Bergen: 105 s.
- Service, E. R. 1975: *Origins of the State and Civilization. The Process of Cultural Evolution*. New York: 361 s.
- Straume, E. 1962: Nordfjord i eldre jernalder. *Årbok for Universitetet i Bergen*. Hum. Ser. 1961 nr. 4. Bergen: 82 s.

Appendix: Funnlister

Forkortelser:

Mus.nr.: Museumsnummer (C: Universitetets Oldsaksamling, B: Bergen Museum)

AAT: Antall artefakttyper

K.I: Kvalitetsindikatorer (Au: gull, I: Import, funn med Vestlandskjeler uthevet)

lik: likbehandling (br: brent, ubr: ubrent)

dat: datering (e.ja: eldre jernalder, f.from: førromersk jernalder, rom: romertid, y.rom: yngre romertid, fvt: folkevandringstid)

Abbreviations:

Gårdsnavn: *Farm name*

Mus.nr: *Inventory number* (C: Universitetets Oldsaksamling, Oslo, B: Bergen Museum)

AAT: *Number of artifact types*

K.I: *Quality indicators* (Au: *gold*, I: *imports*, finds with Westland cauldron in bold types)

lik: *Burial* (br: *cremation*, ubr: *inhumation*)

dat: *Dating* (e.ja: *Early Iron Age*, f.from: *Pre-Roman Iron Age*, rom: *Roman Iron Age*, fvt: *Migration Period*. årh: *century*.)

kjønn: *sex* (mann: *male*, kvinne: *female*, barn: *child*)

SUNNMØRSØYENE

Gårdsnavn	Mus.nr.	AAT	K.I.	lik	dat	kjønn
Vigra						
Roald	C5033	1	-	-	fvt	-
	B2968-69	3	-	br?		mann
	B2970a	1	-	ubr.		-
Røyrvik	B8872	10	I	br	5. årh	mann
Blindheim	B2891-94	5	I/Au	br	6. årh	-
	B5669	3	I/Au	br	5. årh	-
	B8628 I	14	I/Au	ubr.	y.rom.	kvinne
	B8628 II	12	-	ubr.	y.rom.	mann
	B8628 III	2	I	ubr.	y.rom.	barn
	B9283	6	I	ubr.	y.rom.	kvinne
Røssvik	B6996	13	-	ubr.	fvt	mann
	B8871	3	-	br.	e.ja.	-
Synes	B8874	1	-	-	fvt.	-
	B8875	2	-	br.	fvt.	-
Godøy						
Godøy	B11546	10	I/Au	br.	y.rom	mann
	B4444	2	Au	-	y.rom.	mann
	B7630 I	2	-	br.	y.rom.	mann
	B7630 II	1	-	br.	y.rom.	-
	B8868	2	-	br.	?	-
Giske						
Giske	B242	1	-	?	-	-
	B4976	2	-	br.	e.ja.	mann
Staurnes	B719-27	7	-	?	fvt	kvinne
	Å1683	6	-	ubr.	6. årh	mann
	Å1683	4	-	ubr.	5. årh	kvinne
	B6949	7	-	ubr.	fvt	mann
Giskegjerdet	B2721/3266a	2	-	br.	rom	kvinne?

Valderøy

Jangarden	B10790 II	16	I/Au	br.	y.rom.	-
	B10790 I	1		?	f.rom	-
	B10790 II	4	-	?	6. årh	-

STRYN

Eikenes	B8989	11	-	ubr.	6. årh	kvinne
Flo	C12137	1	-	br.	4. årh	-
Folva	B5033 B	2	-	ubr.	e.ja.	mann
	B5033 C	2	I	ubr.	e.ja.	-
Mindresunde	B4506	6	Au	ubr.	6. årh	mann
	B4507	4	-	ubr.	5.-6. årh	mann
	B4508	2	I	ubr.	4. årh	-
	B4509	1	-	ubr.	4.-6. årh	-
	B4510	4	I	ubr.	4. årh	kvinne
	B11150	2	-	-	fvt	mann

Stauri	B3516	2	I	br.	6. årh	-
	B9506 I	2	-	ubr.	6. årh	-
Arheim	B4408	3	-	ubr.	6. årh	-
Ytre Bø	B6197	2	I	br.	4. årh	-
Indre Bø	B3359	4	I	ubr.	6. årh	-
	B4842	12	Au	ubr.	5. årh	mann
Kyrkjeide	B2901	2	-	ubr.	4.-6. årh	-
	B6188	1	I	br.	4.-5. årh	-
	B6539 II	5	I	br.	5. årh	-
	B?	-	I	-	-	-

VIK I SOGN

Brekka	B372-374	1	-	-	e.ja.	-
	B377	1	-	-	e.ja.	-
Seim	C3816	1	Au	br.	e.ja.	-
Stadheim	B4317	3	I	br.	4. årh.	-
	B6920	5	-	br.	6. årh.	-
	C6101-02	2	Au	ubr.	4. årh.	kvinne
	C6103-06	5	-	br.	6. årh.	mann
	C6300-07,6320	4	I/Au	br.	4. årh.	mann
	C6308	2	I	br.	e.ja.	-
Hove & Voll	B98, 835-37	3	I	ubr.	4. årh.	-
	B391	2	-	-	fvt	-
	B553 etc.*	7	Au	ubr.	6. årh.	mann
	B1474-78,90-94	7	-	br.	3. årh	mann
	B4040, 7490	7	I	ubr.	4./5. årh	kvinne
	B4161	6	-	br.	y.rom.	kvinne
	B4162	9	I	br.	y.rom.	mann
	B5551 a-d	4	-	ubr.	fvt.	-
	B6691 I	10	I	ubr.	fvt.	kvinne
	B6691 II	6	-	br.	fvt.	mann
B6691 III	8	-	br.	fvt.	mann	
Hønsi	B2735-37	3	-	-	6. årh.	mann
Grov	B9062	6	-	ubr.	e.rom.	-
Sæbø/Sjötun	B4431	2	-	br.	fvt.	mann
Nummedal	B7738	2	-	ubr.	5. årh.	mann
Tryti	B1223 etc.**	9	-	br.	3. årh.	mann
	B1224 etc.***	10	I	br.	3. årh.	mann
Skjervum	B8830	5	I	br.	6. årh.	kvinne
Hoprekstad	B4159	1	-	br?	fvt	-

* B553, 555, 559-562, (B1614?).

** B1223, 1225, 1228, 1322-24, 1328, 1333-34.

*** B1224, 1226-27, 1320-21, 1326, 1329.